

Strål
säkerhets
myndigheten

Swedish Radiation Safety Authority

Handbok

Radon – Bostäder och lokaler dit allmänheten har tillträde

Strålskyddslag 2018:396 samt
strålskyddsförordning 2018:506

Strålsäkerhetsmyndigheten

Swedish Radiation Safety Authority

Bakgrund

Den 1 juni 2018 trädde strålskyddslagen och strålskyddsförordningen ikraft. Bestämmelserna i lagen och förordningen reglerar bland annat vad som gäller för radon i bostäder och lokaler dit allmänheten har tillträde.

Syfte

Denna handbok riktar sig till kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt verksamhetsutövare som bedriver verksamheter som omfattas av kommunernas tillsyn. Handboken syftar till att ge stöd kring bestämmelsernas tillämpning. Handboken ersätter inte kraven i strålskyddslagen och strålskyddsförordningen. Det kan finnas alternativa sätt att uppnå bestämmelserna som inte tas upp här. Om rättspraxis visar en annan tolkning av bestämmelserna kommer även handboken att uppdateras för att tydliggöra Strålsäkerhetsmyndighetens syn.

Mäta radonhalt

Vid mätning av radonhalt bör man använda sig av Strålsäkerhetsmyndighetens metodbeskrivning för bostäder eller arbetsplatser. Dessa återfinns på myndighetens hemsida: www.stralsakerhetsmyndigheten.se. Att genomföra mätningar i en byggnad är det enda sättet att fastställa byggnadens radonhalt. Mätmetoderna enligt metodbeskrivningarna bör användas för att ett tillförlitligt resultat ska uppnås.

Mätperiod

Mätningar av radonhalt ska göras mellan 1 oktober och 30 april. Anledningen till detta är att självdragsventilation är som mest effektiv när det är stor skillnad mellan inomhus- och utomhustemperaturen. Även när det gäller byggnader med mekanisk ventilation är radonhalter uppmätta under denna period representativa för medelvärdet under ett år. Mätperioden ska pågå i minst två månader, men gärna längre. Detta eftersom tillförlitligheten ökar ju längre tid mätningen pågår. Man kan enligt metodbeskrivningen acceptera att en liten del av perioden förläggs utanför intervallet (se metodbeskrivning ”mätning av radon i bostäder”).

Det förekommer att korttidsmätning utförs, vilket innebär att mätperioden varierar mellan två dygn och en vecka. En sådan mätning ger inte tillräckligt underlag för att beräkna ett årsmedelvärde och kan därför inte relateras till referensnivån. Tillsynsmyndigheten bör därför inte använda korttidsmätning som underlag för beslut.

Strålsäkerhetsmyndigheten rekommenderar att mätning av radonhalt ska genomföras vart tionde år eller efter större ombyggnationer. Detta på grund av att boendevanor, ventilation samt förhållanden i mark och byggnad förändras över tid. Nyssnämnda faktorer är sådana som påverkar radonhalten.

Tillsynsansvar

Enligt 8 kap. 2 § 2 strålskyddslagen ska de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet utöva tillsyn i fråga om radonhalten i bostäder och lokaler som allmänheten har tillträde till inom kommunen.

Ansvar för mätning och åtgärder

Enligt 3 kap. 5 § strålskyddslagen ansvarar den som bedriver verksamhet för att radonhalten hålls så låg som det är möjligt och rimligt. Den som bedriver verksamhet är den som har rådighet över den. Med rådighet avses den som kan utöva bestämmanderätten över verksamheten. Bestämmelsen gäller även för radon i lokaler och bostäder. Detta innebär att optimeringsskyldigheten även gäller fastighetsägare. Ansvaret för radonåtgärder i en lokal kan därför åligga både en fastighetsägare och en verksamhetsutövare som bedriver verksamhet i en lokal med höga radonvärden. Läs mer om ansvarsfördelning under stycket ”optimering”.

Referensnivå

Enligt 3 kap. 6 § strålskyddsförordningen är den nationella referensnivån för radon i bostäder och lokaler dit allmänheten har tillträde 200 Bq/m³. Referensnivån är olämplig att överskrida, men inte en gräns som inte får överskridas.

Optimering

I 3 kap. 5 och 6 §§ strålskyddslagen ställs krav på optimering. Optimering innebär att åtgärder ska vidtas så att radonhalten i en byggnad hålls så låg som det är möjligt och rimligt. Optimering ska prioriteras när byggnadens radonhalt överskrider referensnivån, men kan fortsätta att användas under referensnivån. Det innebär att tillsynsmyndigheten kan ställa krav oavsett om radonhalten överskrider referensnivån eller inte.

Vilken eller vilka åtgärder som är möjliga och rimliga att vidta i respektive fall bedöms av tillsynsmyndigheten, med hänsyn tagen till befintlig teknisk kunskap samt ekonomiska och samhällseliga faktorer. En helhetsbedömning av samtliga nämnda faktorer behöver göras för att komma fram till om åtgärden är möjlig och rimlig. Ett exempel på en sådan avvägning är när en åtgärd kan sänka radonhalten kraftigt utan att vara särskilt kostsam.

Ansvar för radonåtgärder i en lokal kan som tidigare nämnts i handboken åligga både en fastighetsägare och en verksamhetsutövare som bedriver verksamhet i en lokal med höga radonvärden. Tillsynsmyndigheten får i sin rimlighetsbedömning bedöma vem av dessa som ska genomföra optimeringsåtgärder för att få ner radonhalten i lokalen. Exempelvis kan det vara svårt för en verksamhetsutövare som hyr en lokal att förbättra ventilationen i lokalen ifall verksamhetsutövaren inte har tillträde till de utrymmen som krävs för detta.

Försiktighet och kompetens

Enligt 3 kap. 10 § strålskyddslagen ska den som bedriver verksamhet kontrollera och upprätthålla strålskyddet på de platser där strålning kan förekomma. Det innebär att det behöver finnas rutiner som säkerställer kunskap om byggnadens radonhalt genom exempelvis regelbundna radonmätningar, att vidtagande av eventuella åtgärder genomförs samt att uppföljning kring åtgärdernas effekt av radonhalten sker. Dessa rutiner kan jämföras med de krav som ställs på verksamhetsutövare enligt kapitel 26 i miljöbalken (1998:808). Om verksamhetsutövaren har goda skriftliga rutiner enligt nyssnämnda kapitel som medför att det strålskydd som krävs enligt strålskyddslagen upprätthålls, behövs ingen komplettering med ytterligare rutin eller fakta.

Radon i bostäder

Av 3 kap. 6 § strålskyddsförordningen framgår, som nämnts ovan, att referensnivån 200 Bq/m³ gäller i bostäder och lokaler dit allmänheten har tillträde. Det innebär att tillsynsmyndigheten har möjligt att ställa krav på radonhalt även i privata bostäder. Vid kravställande ska man göra en rimlighetsavvägning utifrån teknisk kunskap samt samhällseliga och ekonomiska faktorer. I en bostad som exempelvis används sporadiskt eller tillfälligt och där få personer vistas, är det sannolikt inte rimligt att kräva optimering om radonhalten överskrider referensnivån. Bostäder där många personer vistas frekvent och exponeras för förhöjda radonhalter bör prioriteras vid tillsyn.

Inomhusmiljö i byggnader

Vid förhöjda radonhalter i byggnader ska åtgärder vidtas för att sänka radonhalten. Det kan exempelvis innebära att öka luftomsättningen med hjälp av någon typ av mekanisk ventilation. När luftomsättningen ökas i syfte att minska radonhalter i en byggnad påverkas faktorer i inomhusmiljön som regleras i annan lagstiftning. Dessa faktorer kan också utgöra störningar och måste därför också beaktas. Krav gällande hälsoskydd i inomhusmiljö, fransett radon, regleras i miljöbalken. Information om detta finns även i Folkhälsomyndighetens vägledning. Folkhälsomyndigheten är tillsynsvägledande för frågor gällande miljöbalken. Mer information: www.folkhalsomyndigheten.se

Avgifter

Enligt 8 kap. 14 § strålskyddsförordningen får en kommun meddela föreskrifter om avgifter för den tillsyn som den kommunala nämnden utövar. Det är tillsynsmyndigheten själv som måste reglera avgiften för den tillsyn de utövar med stöd av strålskyddslagen. Beslutet får förenas med vite enligt 8 kap. 7 § strålskyddslagen och det aktuella beloppet regleras med stöd av lag (1985:206) om viten.

Beslut fattade innan den 1 juni 2018

Ärenden gällande radon som initierats och beslutats innan den 1 juni 2018, d.v.s. innan strålskyddslagen trädde i kraft, kan slutföras med hänvisning till miljöbalken och Folkhälsomyndighetens allmänna råd.

Beslutets giltighet

Enligt 10 kap. 3 § strålskyddslagen ska beslut enligt denna lag gälla omedelbart om inte annat bestämts. Det innebär att tillsynsmyndigheten har möjlighet att justera beslutets ikraftträdande exempelvis till att gälla från och med då överklagandetiden löpt ut eller överklagandet vunnit laga kraft.

Överklagandehänvisning

Vid föreläggande där laghänvisning till både miljöbalken och strålskyddslagen förekommer behöver information om överklagande finnas i överklagandehänvisningen. Lagrummen har olika överinstanser och den som delges föreläggandet behöver veta i vilken överinstans ett eventuellt överklagande ska hanteras. Beslut som grundas på bestämmelser i strålskyddslagen ska överklagas till förvaltningsrätten. Beslut som istället grundas på bestämmelser i miljöbalken ska överklagas till länsstyrelsen.

Vid frågor gällande tillsynsvägledning, kontakta Strålsäkerhetsmyndigheten via e-post: radon-kommun@ssm.se

Strålsäkerhetsmyndigheten har ett samlat ansvar för att samhället är strålsäkert. Vi arbetar för att uppnå strålsäkerhet inom en rad områden: kärnkraft, sjukvård samt kommersiella produkter och tjänster. Dessutom arbetar vi med skydd mot naturlig strålning och för att höja strålsäkerheten internationellt.

Myndigheten verkar pådrivande och förebyggande för att skydda människor och miljö från oönskade effekter av strålning, nu och i framtiden. Vi ger ut föreskrifter och kontrollerar genom tillsyn att de efterlevs, vi stödjer forskning, utbildar, informerar och ger råd. Verksamheter med strålning kräver i många fall tillstånd från myndigheten. Vi har krisberedskap dygnet runt för att kunna begränsa effekterna av olyckor med strålning och av avsiktlig spridning av radioaktiva ämnen.

Vi deltar i internationella samarbeten för att öka strålsäkerheten och finansierar projekt som syftar till att höja strålsäkerheten i vissa östeuropeiska länder. Strålsäkerhetsmyndigheten sorterar under Miljödepartementet. Hos oss arbetar drygt 300 personer med kompetens inom teknik, naturvetenskap, beteendevetenskap, juridik, ekonomi och kommunikation. Myndigheten är certifierad inom kvalitet, miljö och arbetsmiljö.

Publikationer utgivna av Strålsäkerhetsmyndigheten kan laddas ned via stralsakerhetsmyndigheten.se eller beställas genom att skicka e-post till registrator@ssm.se om du vill ha broschyren i alternativt format, som punktskrift eller daisy.

Strålsäkerhetsmyndigheten
171 16 Stockholm
08-799 40 00
www.ssm.se
registrator@ssm.se

©Strålsäkerhetsmyndigheten
ISSN: 2000-0456
Grafisk form: Granath Reklam AB
Tryck: E-print